

SKIVEBAKKEN 2, BERGEN, 2019:

Arkeologisk overvåking.

Dunlop, A.R.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Skivebakken 2, Bergen, 2019: Arkeologisk overvåking.	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 93/2019	Publiseringsdato 29.11.2019
	Prosjektnummer 1020204	Oppdragstidspunkt Sept., nov. 2019
	Forsidebilde Oversiktsbilde, graveområdet. Dunlop, NIKU, 2019.	
Forfatter(e) Dunlop, A.R.	Sider 10	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Dunlop, A. R.
Prosjektmedarbeider(e) Kristiansen, M.
Kvalitetssikrer Hobæk, H.

Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren (MPT)
--

<p>Sammendrag</p> <p>Høsten 2019 ble avgraving av jordmasser på den ubebygde tomten ved Skivebakken 2 overvåket av arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen. Det ble ikke konstatert annet enn moderne rivningsmasser over geologiske lag og fjell. Opplysningene kan muligens brukes i forbindelse med en nærmere avgrensning av det middelalderiske byområdet.</p>
--

<p>Emneord</p> <p>Bergen, Fjellsiden, Heggebakken, nybygg, fjell, avgrensning, bosetningsområdet, periferi, moderne, MPT</p>
--

Avdelingsleder

Johansen, L.-M. B.

Forord

Riksantikvaren takkes for oppdraget, og Grunnarbeid Vest AS for bistand i felt.

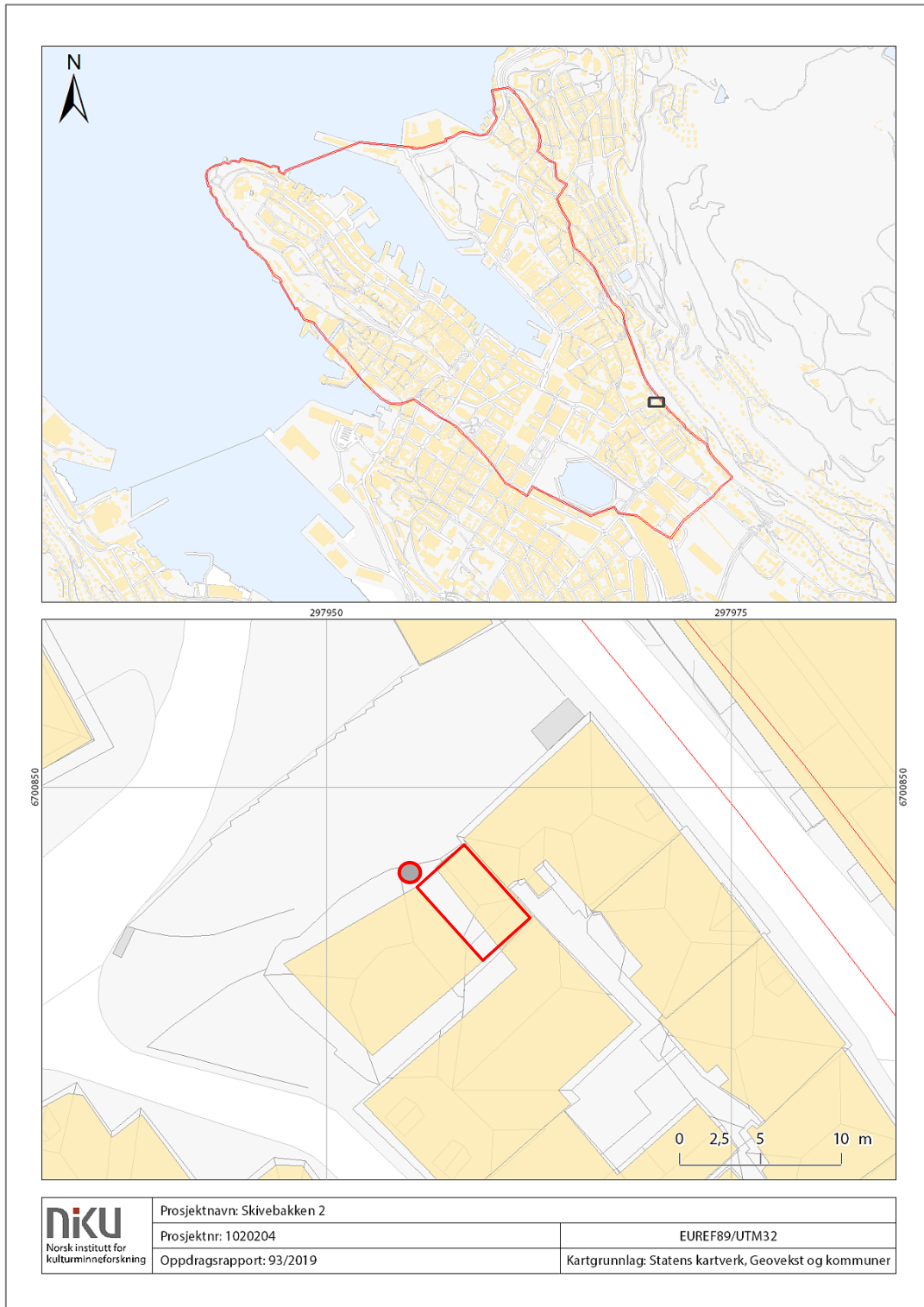
NIKU prosjektnummer	1020204 (2014)
Berørt område	Skivebakken 2, Bergen
Gnr./bnr.	166/745
Oppdragets art	Arkeologisk overvåking ved avgraving
Vedtaksdato; saksnummer	25.4.2018; 14/00462-13
Oppdragsgiver	Riksantikvaren Distriktskontor Vest
Oppdraget utført av	NIKU distriktskontor Bergen
Oppdraget utført dato	Medio sept. og medio nov. 2019
Koordinater	Se i MABYGIS/Intrasis
Overflate, dagens	ca. 19,00 moh
Filmnummer; antall foto	Bf30043; 6
Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturminner	Nei
Kulturhistorisk tolkning	Moderne rivningsmasser over naturavsetninger og fjell
BRM-nr.	-
Aksesjonsnummer	-

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Bakgrunn	8
3	Arkeologisk potensiale & problemstillinger	8
4	Metoder.....	9
5	Resultater fra det arkeologiske feltarbeidet	9
5.1	Generelle forklaringer	9
5.2	Observasjoner	9
5.2.1	Avgraving av tomten	9
5.2.2	Hullet for kummen i gangstien	9
6	Datering & funn.....	9
7	Bevaringstilstand	9
8	Konklusjoner.....	10
9	Summary	10
10	Henvisninger.....	10
11	Dokumentasjon (NIKU).....	10

1 Innledning

Det vises til Riksantikvaren sitt vedtak datert (saknummer 14/00462-13). Oppdraget gjaldt avgraving for etablering av nybygg på eiendommen Skivebakken 2 (gnr. 166, bnr. 745, Bergen). Tiltakshavere var David Hume og Torunn Olsnes; ansvarlig søker var Enehaug arkitektur AS. Tiltaket er definert som et mindre privat tiltak (MPT) jf. kml § 10.

Figur 1. Oversiktskart. (Kart: NIKU)

Det omsøkte tiltaket omfattet hovedsakelig graving for fundamentering av nybygg. Tiltakshaver skrev: «Når det gjelder hva bygging av tilbygget krever av inngrep i grunnen, er tomten allerede i dag på nivå med hovedhuset, da det sto et tilbygg her tidligere. Det blir derfor kun fundamentering, samt flytting av en kum som i dag ligger på tomtegrensen (inntil hovedhuset, ytterst ved gangvei), men som vil bli flyttet eller evt. fjernet. Slik planene nå foreligger, vil vi bruke eksisterende VA-ledninger på tomten, og tilkobling i gaten, så ingen ny graving er planlagt for dette.»

Nødvendig gravedybde for fundamentering var ikke kjent eller beregnet, men det skulle graves til faste masser over hele arealet, og den antatte gravedybden ville være fra 1,0 til 1,5 meter.

2 Bakgrunn

Tiltaksområdet ligger innenfor det automatisk fredete kulturminnet *Middelalderbyen Bergen*, men helt i utkanten av det middelalderske byområdet, og befinner seg i nedre del av fjellsiden ovenfor Kong Oscars gate mellom Domkirken/Katedralskolen (Fransiskanerklosteret) og St. Jørgen (se figur 1). Kong Oscars gate var én av byens viktigste innfartsårer i middelalderen. Det aktuelle området ligger innenfor Stadsporten, som ble etablert som grensemarkør for bykjernen på 1600-tallet. Her lå flere historisk kjente pleieinstitusjoner, hospitaler og kirkegårder, som Leprahospitalet St. Jørgen, opprettet tidlig på 1400-talet (Lidén & Magerøy 1980), og fattigkirkegården, St. Jacobs kirkegård, opprettet i forbindelse med et pestutbrudd på 1600-tallet. Katarinakirken og -hospital skal i 1266 ha blitt flyttet fra Dreggen til en tomt sørøst for Olavskirken – nå Domkirken – og det tilhørende Fransiskanerklosteret (Helle 1982: 291, 577, 617). Kirken skal ha ligget et stykke sørøst for tiltaksområdet ved dagens Kongs Oscars gate 44, men plasseringen er noe usikker.

3 Arkeologisk potensiale & problemstillinger

Tomten er senket med minst 1 meter i forhold til overflaten til gangveien langs tomtens nordvestre side. Det sto et lett tilbygg (et tørkehus?) på tomten tidligere, og det vites at det går nedgravde ledninger – med minst to kummer – i deler av arealet.

Det er ikke gjort arkeologiske undersøkelser på den aktuelle eiendommen tidligere, men i selve Heggebakken ble det ved undersøkelser i 1971 og 1982 dokumentert murrester langs nordsiden av Heggebakken – tilhørende kanskje Katarinahospitalet, kanskje klosteret/Bispegården – og spor etter elveløp/bekkefar som trolig har gått nedover fjellsiden flere steder i området (hhv. Reimers & Lavik 1971; Koch 1982).

Det var altså stor usikkerhet knyttet til potensialet for funn på stedet.

Den forvaltningsmessige hovedproblemstillingen var å avklare om det er forekomster av automatisk fredete kulturminner i det berørte området. Den kulturhistoriske hovedproblemstillingen hadde henblikk på området sitt potensiale for å belyse forhold i byens periferi, samt på satsningsområder i Riksantikvarens sitt faglige program for middelalderarkeologi (Johannessen & Eriksson 2015).

Hovedproblemstillingen hadde fokus på Vågsbunnen sin topografi, og aktuelle spørsmål var:

- Kunne man antyde en nærmere avgrensning av det middelalderske bosetningsområdet?
- Kunne man si noe om bruken av et område som ligger helt i utkanten av bosetningen?

4 Metoder

Gravearbeidet ble utført maskinelt av Grunnarbeid Vest AS, med arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen som ansvarlig for det arkeologiske opprensknings- og registreringsarbeidet.

Verken gjenstander eller prøver ble samlet inn.

Monica Kristiansen førte topografiske opplysninger inn i MABYGIS.

5 Resultater fra det arkeologiske feltarbeidet

5.1 Generelle forklaringer

Kontekstnumrene gikk f.o.m. 6301 t.o.m. 6303; numrene ble generert i dokumentasjonssystemet Intrasis. Lysforholdene under feltarbeidet var helt brukbare.

5.2 Observasjoner

5.2.1 Avgraving av tomten

Som nevnt tidligere ligger tomtens overflate minst 1 meter dypere enn overflaten til gangveien langs tomtens nordvestre side. Overflaten var delvis kupert, og det var allerede laget et mindre hull mot tomtens sørøstre ende for uttak av miljøprøver.

Øverst lå kontekst 6301, som karakteriseres som moderne rivningsmasser, som høyst sannsynlig stammer fra det lette tilbygget som sto på tomten tidligere.

Under 6301 kom kontekst 6302, som besto av lysegulbrun sand (mest grov), grus og avrundete småsteiner, høyst sannsynlig en form for elvegrus.

6302 lå oppå kontekst 6303, lyseblågrågrønnlig, hard morene – den såkalte «Bergensleiren». Under 6303 kom det en fjellknaus, hvorav deler lå helt oppe i dagen (det er betryggende at den høye bygningen ovenfor tomten ser ut til å være fundamentert på morene og fjell).

5.2.2 Hullet for kummen i gangstien

11. nov. 2019 ble det ført kontroll av graving for utskifting av en kum i gangstien; hullet målte ca. 2 meter i diameter, og 1,6 meter dyp. Det var egentlig bare grøftegjenfyllsmasser å se bortsett fra et sted, hvor det ble observert et naturlig sandlag ikke mer enn 60 cm under overflaten.

6 Datering & funn

Verken gjenstander eller dateringsprøver ble samlet inn. Kontekst 6301 inneholdt mange knuste hvite gulv- eller veggfliser samt vanlige røde teglstykker, skår av moderne glass, fragmenter av metallskrot, og litt plast.

7 Bevaringstilstand

Det ble ikke registrert avsetninger med organisk innhold. Dermed blir det ikke aktuelt med noen diskusjon av bevaringstilstand. Jordmassene er i umettet sone.

8 Konklusjoner

Det er blitt konstatert at automatisk fredete kulturminner ikke er til stede på tomten. Imidlertid har undersøkelsen bidratt med brukbare supplerende opplysninger om naturtopografien i nærområdet.

I henhold til de opprinnelige kulturhistoriske problemstillingene kan det hevdes at undersøkelsen har til en viss grad gitt opplysninger med tanke på utstrekningen av det middelalderske byområdet.

9 Summary

In mid-September 2019, an archaeologist from the Bergen office of the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research (NIKU) conducted a watching brief in connection with earth removal on an empty plot that is part of the property Skivebakken 2. No archaeological remains under statutory protection were uncovered.

10 Henvisninger

Helle, K. 1982. Bergen bys historie. Bind I. Kongssete og kjøpstad. Fra opphavet til 1536.

Universitetsforlaget, Bergen/Oslo/Tromsø.

Johannessen, L. & Eriksson, J.-E.G. 2015. *Faglig program for middelalderarkeologi. Byer, sakrale steder, befestninger og borger*. Riksantikvaren.

Lidén, H.-E. & Magerøy, E.M. 1980. Norges kirker. Bergen, bind 1. Riksantikvaren/Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.

Reimers, E. & Lavik, P.J. 1971. Innberetning – grøfterregistrering Heggebakken. Top.ark., Bryggens Museum.

Koch, H.D. 1982. Indberetningen om BRM 106 Heggebakken. Arkivrapport, Riksantikvarens utgravningskontor for Bergen.

11 Dokumentasjon (NIKU)

- Kontekstopplysninger er i Intrasis-prosjektet Bybasen for Bergen
- 6 digitalbilder – bare jpg-format, lastet inn i MUSIT sin Fotobase

Fotoliste

Filnavn	Motiv	Opptaksdato	Sett mot	Fotograf
Bf30043_NIKU_0001.JPG	Omkring midt på arealet: moderne rivningsmasser, og fjellknaus så vidt synlig oppe til høyre	17.09.2019	NNV	Rory Dunlop
Bf30043_NIKU_0002.JPG	Omkring midt på arealet: moderne rivningsmasser, og fjellknaus så vidt synlig i bildets øvre del	17.09.2019	NNØ	Rory Dunlop
Bf30043_NIKU_0003.JPG	Fjellknausen avdekket; er overleiret av først morene, så elvegrus	17.09.2019	NNØ	Rory Dunlop
Bf30043_NIKU_0004.JPG	Fjellknausen avdekket; er overleiret av først morene, så elvegrus	17.09.2019	NNØ	Rory Dunlop
Bf30043_NIKU_0005.JPG	Sørvestre halvdel av arealet: moderne rivningsmasser samt kum med kobberledning	17.09.2019	NV	Rory Dunlop
Bf30043_NIKU_0006.JPG	Oversiktsbilde, graveområdet	18.09.2019	ØSØ	Rory Dunlop

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 93/2019

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00